TEATR im. Stefana Jaracza
OLSZTYN · ELBLĄG

Stefan Żeromski

UCIEKŁA MI PRZEPIÓRECZKA

(komedia w trzech aktach)

SEZON XXIV

—PREMIERA—

21 grudnia 1968 w Elblągu

Dyrektor i Kierownik artystyczny
ALEKSANDER SEWRUK

Zastępca dyrektora
JAN RAUBE

Kierownik literacki
BOHDAN DZITKO

Kierownik muzyczny
WŁODZIMIERZ JARMOŁOWICZ

JESZCZE RAZ O PRZEPIÓRECZCE

7 stycznia 1924 r. Stefan Żeromski kończy pisać *„Przepióreczkę"* — późną jesienią tegoż roku pojawia się *„Przedwiośnie"* — pierwsza po wojnie i okresie publicystycznej działalności pisarza wielka powieść współczesna o tematyce społecznej i pierwsza w dramaturgicznym dorobku autora komedia współczesna z pozytywnym bohaterem.

Autor twierdzi, że nową swą powieść, w przeciwieństwie do utworów przedwojennych, nasyconych *„łzami niewoli"* stara się pisać zupełnie inaczej, a utwór sceniczny zalicza do komedii. W obu utworach pojawiają się nowe ambicje, znajduje w nich odbicie nowa postawa pisarza, w obu przypomina nam autor swe dawne idee i konfrontując je z nowymi doświadczeniami szuka nowych rozwiązań. Z trwogą patrzy Żeromski, jak wymarzona ojczyzna zadaje kłam najpiękniejszym jego nadziejom. Sytuacja ekonomiczna kraju, w którym zapanował ustrój kapitalistyczny, pogarszała się z dnia na dzień. Wzrastał ruch komunistyczny i jego konsekwencje — aresztowania i procesy polityczne. Po odzyskaniu niepodległości Polska czyniła wrażenie państwa sezonowego, które dla większości obywateli zamiast ucisku zaborców, przyniosło ucisk rodzimych klas posiadających. Taki stan rzeczy alarmował sumienie pisarza, który całą swą twórczość poświęcił walce o wyzwolenie narodowe i społeczne kraju. W obu ostatnich utworach ukazuje pisarz konieczność radykalnych zmian w ustroju społecznym ojczyzny. *„Czemu tu tyle nędzy, lud zgłodniały po wsiach, lud spracowany po fabrykach, lud bezdomny po przedmieściach"!* — woła Baryka, a Przełęcki ostrzega: *„Mówię wam; ci co tu przyjdą i zaczną wydawać rozporządzenia pod grozą krwawego topora będą wiedzieli, czy wskrzeszać Porębiany, czy nie. Będą mieli środki potemu. Nie będą czekali na kaprys łaski, a dłonią, z której będzie ściekała krew, zduszą kaprys niełaski... A cóż my, ciemięgi"*? Do takich wniosków doprowadza autor komedii swego bohatera, trzeźwego, sceptycznego naukowca, który na początku reprezentuje starą ideę solidaryzmu społecznego, starą wiarę samego autora, że nauka i oświata szeroko rozprowadzone i ugruntowane, rozwiążą automatycznie wszystkie konflikty i zrealizują raj na ziemi. Bliskie to sercu Żeromskiego marzenie, wielokrotnie znajdujące odbicie na stronicach jego dzieła. Gorąco chciał wierzyć Żeromski, że nie przez walkę klas, ale drogą szerzenia wiedzy i oświaty, drogą dobrowolnych wyrzeczeń klas posiadających dojdzie Polska do rozkwitu.

Prezentująca nam poglądy autora *„Przepióreczka"* to sztuka niełatwa, mieniąca się różnymi znaczeniami, poruszająca wiele problemów. Legenda Osterwy, a może i legenda Żeromskiego, utrwaliła patetyczno-liryczną tonację sztuki wysuwając na plan pierwszy komedii dramat wyrzeczenia się miłości w imię szczęścia drugiego człowieka i w imię ocalenia *„idei oświecenia ludu"*. Czy słusznie?

Fabularny wątek sztuki, darowiznę gruzów, Żeromski potraktował z głęboką ironią i pozwólmy sobie uwierzyć, że bohater Żeromskiego, Przełęcki, stwierdziwszy, że *„z wierzchu idee, czyny, prace, — pod spodem brudne zabiegi o schadzkę i jej cel ostateczny"* przestaje widzieć w zabiegach o darowiznę Księżniczki szlachetny cel zdobycia środków materialnych na rozwój oświaty dla ludu.

W tym samym dialogu z nieobojętną swemu sercu partnerką Smugoniową dowiaduje się, że głębokie zainteresowanie jego osobą jest nierozerwalnie związane z poczuciem krzywdy, niższości, którą obdarzył ją los (a może zły wybór), rzucając ją na głuchą wieś, gdzie nic się nie dzieje. Widzi dramat kobiety, która będąc wzorową realizatorką jego właśnie idei stwierdza, że życie swe zmarnowała, cisnęła w wioskowe bajorko. Słuchając wyznań Smugoniowej Przełęcki przejęty jest czymś głębszym, niż strach przed lokalnym skandalikiem i w problemie rozwiązania konfliktu miłosnego nie może nie widzieć społecznego dna tego konfliktu. Przełęcki nie porzuca miłości dla ratowania starej idei. Poprzez konflikt miłosny odkrywa on, że dotychczasowa jego działalność była błędna, że filantropizm kulturalny bez radykalnej zmiany układu sił społecznych wsi, gwarantujący jej rozwój — jest co najmniej tyleż szkodliwy, co pożyteczny. Rozmowa ze Smugoniem utwierdza go w tym mniemaniu i doprowadza do konieczności szukania innej, radykalnej drogi do właściwego wykonania zadań społecznych. Jest to przecież chyba jedyna sprawa, o której profesor Przełecki może rozmawiać *„z duszami swoich uczniów"*, jak nazywa ten ważny w sztuce moment przemyślenia zagadnień wspólnych dla

Projekt kostiumu Przełęckiego

profesora — społecznika i jego uczniów — nauczycieli ludowych. Chcąc naprawić skutki swej błędnej działalności i pomóc Dorocie w odnalezieniu właściwego miejsca w życiu, okłamuje ją przemyślnie, ale w polemice z Księżniczką i grupą profesorów mówi prawdę. On, Przełęcki, zrozumiał sprzeczność w pracy społeczno-oświatowej opartej na zasadzie solidaryzmu społecznego i odmawia jej racji bytu (*„miała się tu zacząć ta głęboka orka, która da wiedzę i chleb wszystkim — nawet ja nie byłam odepchnięta"*. — mówi Księżniczka). Profesorowie nie są zdolni pojąć *„radykalizmu"* swego kolegi, ale Smugoniowa odnajduje swoje miejsce, Smugoń nie musi uciekać do Ameryki *„od waszych tutaj wzniosłych zamierzeń"*, a Przełęcki odchodzi, by pójść *„swoją drogą"*. Nie odchodzi obojętny, ani zrezygnowany. Prosząc Smugonia, by pracę swoją prowadził dalej z niesłabnącą energią, *„za dwóch"*, obiecując, że będzie ją śledził z daleka, pozwala nam domyśleć się, że może — tak, jak jego literacki rówieśnik, Baryka szukał swej drogi tam, gdzie *„orzą do gruntu i skibę przewracają do góry nogami"*.

Projekt kostiumu Księżniczki

JOLANTA ZIEMIŃSKA

OSOBY:

Smugoń, nauczyciel wiejski	— *ZYGMUNT NAWROCKI*
Dorota, jego żona	— *MARIA EJNIK*
Księżniczka Celina Sieniawianka . .	— *DANUTA KORYCKA*
Bęczkowski, administrator .	— *KAROL HRUBY*
Przełęcki, docent fizyki . .	— *LECH KOMARNICKI*
Wilkosz, historyk	— *ALEKSANDER SEWRUK* / — *LEOPOLD BORKOWSKI*
Ciekocki, lingwista . . .	— *JÓZEF CZERNIAWSKI*
Radostowiec, geolog . . .	— *ROMAN SZMAR*
Małowieski, botanik . . .	— *EDWARD SOSNA*
Kleniewicz, antropolog . .	— *ANTONI CHĘTKO*
Bukański, geograf	— *WŁADYSŁAW BADOWSKI*
Zabrzeziński, historyk sztuki	— *WŁADYSŁAW JEŻEWSKI*

REŻYSERIA:
JOLANTA ZIEMIŃSKA

SCENOGRAFIA:
JÓZEF ZBOROMIRSKI

Asystent reżysera:
LEOPOLD BORKOWSKI

Kontrola tekstu:
BARBARA SOSNA

Przedstawienie prowadzi:
LESZEK NOSKOWIAK

Kasprowicz i Żeromski podczas plebiscytu na Mazurach

OD TEATRU:

W WYNIKU NAWIĄZANEJ WSPÓŁPRACY PAŃSTWOWYCH TEATRÓW IM. STEFANA JARACZA OLSZTYN — ELBLĄG Z TEATREM NARODOWYM W WARSZAWIE — OTRZYMALIŚMY W DARZE PROGRAMY Z WARSZAWSKIEGO PRZEDSTAWIENIA „PRZEPIÓRECZKI".

KIEROWNICTWO TEATRU UZNAŁO, ŻE OPRACOWYWANIE NOWEGO WYDAWNICTWA O ŻEROMSKIM I JEGO SZTUCE — MIJAŁOBY SIĘ Z CELEM, WOBEC MOŻLIWOŚCI UDOSTĘPNIENIA NASZYM WIDZOM CENNEGO I EFEKTOWNEGO PROGRAMU TEATRU NARODOWEGO.

Kierownik administracji w Olsztynie
ANDRZEJ SZADZIEWSKI

Kierownik techniczny
EDMUND GIECZEWSKI

Kierownicy pracowni

krawieckiej damskiej: ZOFIA ZIMMER * krawieckiej męskiej: GRZEGORZ FRANKOWICZ * perukarskiej: ALFONS DOMICZEK * stolarskiej: JÓZEF RESZEĆ * ślusarskiej: ALEKSANDER MARKOWSKI * malarskiej: RYSZARD GIECZEWSKI * modelarskiej: BARBARA MIERZEJEWSKA * tapicerskiej: WIKTOR JANKOWICZ * szewskiej: GERHARD FOKS * rekwizytorskiej: JAN SOKÓŁ

Główny elektryk
MIROSŁAW SZOSTAKOWSKI

Kierownik działu akustycznego
HENRYK KOZŁOWSKI

Brygadier sceny
KAZIMIERZ JURGIN

Organizator widowni w Olsztynie
ZENON LEWANDOWICZ
(tel. 66-44, 39—15)

Kasa czynna od godz. 10 do 13 i od 16 do 19

FILIA TEATRU W ELBLĄGU:

kierownik administracji
STANISŁAW MACIEJAK
(tel. 25-00)

Organizator widowni
NINA BŁESZYŃSKA

Kierownik sceny
ARKADIUSZ BOGDANOWICZ

Główny elektryk
TADEUSZ GEREJ

kasa teatralna czynna od godz. 10 do 14 i od 17.30 do 19
w dni świąteczne od godz. 10 do 12 i od 17 do 19

Kierownik sceny objazdowej
WOJCIECH STACHOWICZ

Szkice kostiumów
JÓZEF ZBOROMIRSKI

Redakcja programu
BOHDAN DZITKO

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

CENA — 2 zł

OZGraf. Lz. 2455 (5000) 4.12.66 r. F-9/1793